

Dr. Omer Buyse (1865- 1945)

Homere Felix (Omer) Buyse, 8 Mayıs 1865'te Belçika'nın doğu Flanders'in Denderstreek bölgesinde Velzeke-Ruddershove adlı bir köyde dünyaya geldi, 1 Şubat 1945'te Belçika'nın Brüksel bölgesindeki Schaerbeek kentinde öldü. Babası gibi öğretmen olan Buyse, 1910 yılında, Université Libre de Bruxelles'te, çıraklık sürecinin psikofiziksel problemleri konulu teziyle iktisadi bilimler alanında doktor oldu. Avrupa ve Amerikan idealini çok akıllıca karşılaştıran Belçikalı pedagog Buyse, Belçika'da teknik eğitimin gelişmesinin öncülerinden olup Yüksek Teknik Eğitim Kurulu üyeliği görevinde bulundu.

1893 ve 1894'te, öğretmenlik yaptığı Schaerbeek Resim Okulu'nu daha teknik bir okula dönüştürmek için belediye meclisi adına incelemelerde bulunmak üzere Almanya ve Avusturya'ya gönderildi. Bu gezisinde Berlin, Viyana, Dresden, Münih, Leipzig, Düsseldorf, Hamburg ve Hannover'deki teknik okulları inceledi. Almanya ve Avusturya'daki meslek ve sanat okulları üzerine incelemelerini 1894'te, Almanya ve Avusturya'daki Sanat Okulları (*Les écoles des métiers artistiques en Autriche et en Allemagne*) adlı kitapta topladı. Bu tarihten hemen sonra, Belçika Endüstri ve İş Bakanlığı Buyse'yi özel bir görevle, teknik eğitim hakkında incelemelerde bulunmak üzere İngiltere ve Almanya'ya gönderdi. Almanya ile ilgili çalışmaları, Almanya'daki İnşaat ve Ahşap Endüstrisi İçin Teknik Okulların İncelenmesi (*Étude sur les écoles techniques de l'industrie du bâtiment et de l'industrie du bois en Allemagne*) başlığıyla 1898'de, İngiltere ile ilgili olanı ise 1900 yılında İngiliz Teknik Okulları'nın Pedagojik Örgütlenmesi (*Étude sur l'organisation pédagogique des écoles techniques anglaises*) başlığıyla yayımlandı. 1902 yılında, Belçika Hainaut eyaleti tarafından Belçika'nın en büyük endüstri bölgesi olan Charleroi kentinde İş Üniversitesi (Université du Travail) kuruldu ve bu üniversitenin ilk yöneticisi Buyse oldu. Aslında Buyse'nin yardımıyla sosyalist Paul Pastur tarafından Ecole Industrielle Supérieure adıyla kurulan bu okul, kısa süre sonra Université du Travail olarak yeniden adlandırıldı. Buyse, burada aynı zamanda teknik ve pedagojik bir dokümantasyon merkezi olan müzenin de yöneticiliğini yaptı. İş Üniversitesi'nde, öğrenim süresi 3- 4 yıl olup hem teorik hem de pratik öğretim yapılıyordu. Atölyelerinde pratik çalışmalar yapılmakta ve bu pratik eğitim fabrika ve şantiyelerdeki stajlarla da tamamlanmaktaydı. Bu üniversitenin, işçi sınıfının teknik kültürünün geliştirilmesi, endüstriyel ve mesleki öğretimin metod ve sistemlerin mükemmelleştirilmesi, mesleki bilgilerin ve teknik yeniliklerin orta sınıflarda ve endüstri temsilcileri nezdinde yayılması gibi üç temel fonksiyonu bulunmaktaydı. Buyse, 1908'de Hainaut eyalet hükümeti adına Amerika Birleşik Devletleri'ne büyük bir çalışma gezisi yaptı. ABD'nin kuzeydoğusundan güneyine kadar, Boston'dan Chicago ve St. Louis'e kadar okulları ziyaret etti. Amerika'da çocuklara entelektüel, fiziksel ve ahlaki eğitim verilmesinden, John Dewey'in eğitim felsefesinden ve Amerikan çocuk kütüphanelerinden etkilendi. Amerika'daki bu incelemelerini aynı tarihte, Amerikan Genel ve Teknik Eğitim Yöntemleri (*Méthodes américaines d'éducation générale et technique*) başlığıyla kitaplaştırdı. Buyse, 1913 yılının sonuna kadar İş Üniversitesi'ndeki yöneticilik görevini sürdürdü. 1913-1914 yılında, 2202 öğrencinin öğrenim gördüğü bu üniversitede üç farklı grup okul bulunmaktaydı: Yüksek Endüstri Okulları, akşam ve pazar günleri öğretim veren Mesleki Olgunlaşma Okulları, Gündüz Mesleki Okulları. Bunların dışında Yüksek Teknik Olgunlaşma Kursları, öğretmen yetiştirmek üzere Teknik Öğretmen Kursları da bulunmaktaydı. Bu tarihte, üniversitenin programını ve elde edilen sonuçları topladığı çalışması olan İş Üniversitesi (*Une Université du Travail*) adlı eseri yayımlandı. Buyse, yöneticilik görevinden sonra, başkent Brüksel'de de İş Üniversitesi'ne benzer bir üniversite açmak için görevlendirildi. Burada kadınlar için de ayrı bir bölüm açılması ve Brabant eyaletinin sanayi ve teknik okullarının bütününü içerecek bir kurum olması planlanmaktaydı, ancak Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bu plan uygulanamadı. Savaş sırasında

Buyse, iş okullarında yöneticilik yaptığı Hollanda'da kaldı. Bu okullar, Hollanda'da bulunan Belçikalı askerlere (yaklaşık 34.000) ilk, orta ve özellikle teknik eğitim vermekteydi. Savaştan sonra Buyse, Belçika'ya döndü ve Brüksel'de teknik eğitiminin yeniden düzenlenmesini koordine etti, 1930'da emekli olana kadar burada kaldı.

Buyse'nin 1908 yılındaki Amerika incelemelerini anlattığı kitabı, 1925 yılında, Abdullah Cevdet tarafından *Umumi ve Âli Amerika Terbiye Usulleri* adıyla Osmanlıca Türkçesine aktarıldı. Buyse, 1926 yılı sonunda Türkiye'deki ziraat, sanayi ve meslek okullarını incelemek ve bu konuda bir program hazırlamak için yapılan anlaşma sonucunda, Maarif Vekili Mustafa Necati Beyin daveti üzerine Nisan 1927'de Türkiye'ye geldi. İstanbul, Ankara, İzmir, Kütahya, Konya, Adana, Mersin, Uşak ve Aydın gibi şehirlerdeki incelemelerini, raporlar halinde Mayıs - Temmuz 1927 döneminde Maarif Vekâleti'ne sundu. Bu raporlar Maarif Vekâleti'nin resmi yayın organı olan Maarif Vekâleti Mecmuası'nın 13. sayısında yayımlandı. Ayrıca aynı yıl, Maarif Vekâleti Mecmuası'nın 14. sayısında *Meslek Mektepleri Mütihazası Profesör Omer Buyse'nin Orduda Mesleki ve Umumi Tedrisata Dair Raporu* başlığıyla bir raporu da yayımlandı. Buyse'nin tüm bu raporları, 1939 yılında Maarif Vekâleti tarafından *Teknik Öğretim Hakkında Rapor* adıyla kitap olarak yayımlandı.

Buyse'nin raporlarında Ankara'da, Atatürk İş Üniversitesi (Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu) ile İsmet İnönü Kız Enstitüsü (İsmet Paşa Kız Enstitüsü) açılması teklif edilmekteydi. Üniversitenin amacı, öncelikli olarak milli bir önemi olan endüstri ve san'atlara, malzeme ve aletleri, imalat usullerini esaslı biçimde bilen teknisyenleri ve kalifiye işçileri, uzman teknisyenleri, meslek ve san'at okullarının yetkin usta ve öğretmenlerini yetiştirmek olacaktır. Bu üniversitede Belçika'daki gibi, hem teorik hem de pratik öğretim yapılacak ve bu eğitimler endüstri ve san'atlardaki stajlarla pekiştirilecekti. Ayrıca raporda, yine Belçika'daki gibi akşam ve gündüz okulları, kadınlar için okullar, olgunlaşma okulları gibi mesleki ve teknik okulların açılması ile bu okulların ticaret ve san'at gruplarıyla ilişkili olması gerektiği önerilmekteydi. Bu çerçevede açılacak okullardaki öğretimin teknik, genel, medeni ve ahlaki özelliklere sahip olacağı belirtilmekteydi. Bu raporların uygulanmasıyla Buyse, teknik ve mesleki eğitim rejimi için sağlam bir zemin oluşacağı, halkın genelinin hükümetin amacını anlayacağı, ilgileneceği ve ona katılacağını beklemekteydi. Türkiye'deki incelemelerini bitirdikten sonra Belçika'ya dönen Buyse, Brüksel'de Fenni Tedrisat Müdürlüğü görevine başladı.

Maarif Vekâleti, Buyse'nin önerilerinin esaslı bir program çerçevesinde uygulanması için çeşitli kararlar aldı. Öyle ki Maarif Vekili Mustafa Necati Bey Meclis'te yaptığı konuşmada, Buyse'nin çizdiği programı aynen uygulamayı Maarif Vekâleti'nin görevi olduğunu belirtmişti. 1927 yılında, Yükseköğretim Dairesi'nin adı, Yüksek ve Mesleki Öğretim Genel Müdürlüğü olarak değiştirildi. Buyse'nin projelerinin uygulanması için Fransa'dan Bayan Latien, Philip ve Gulian ile birlikte Bay ve Bayan Ruatelet davet edildi. Bayan Ruatelet bu birimin başına getirildi. Ayrıca bu tarihte, Omer Buyse'nin tavsiyesi üzerine Brüksel'de bir sanayi okulunun müdürü olan Bayan Bocard Türkiye'ye davet edildi. Maarif Vekâleti, Bayan Bocard ile üç yıllık bir sözleşme yaparak önce Evişleri Tedrisatı Umum Müdürlüğü'ne sonra Kız Sanayi Mektepleri Genel Müdürlüğü'ne getirdi. Hem Bayan Ruatelet hem de Bocard, mesleki ve teknik eğitimle ilgili Maarif Vekâleti'ne raporlar sunmuşlardı. Bu çerçevede, yeni mesleki ve teknik okullarda Belçika modelinin örnek alındığını söylemek mümkündür. Buna karşın, 1939 yılında Maarif Vekilliği'nin yayımladığı Türk ve yabancı uzman raporlarının önsözünde belirtildiği gibi bu raporlardan Maarif Vekilliği yardımcı materyal olarak yararlanmıştır. Diğer bir deyişle farklı tarihlerde ve konularda hazırlanan Türk ve yabancı uzmanların hazırladıkları raporların, çeşitli komisyonlarda görüşüldüğü, karşılaştırıldığı ve imkanlar dâhilinde uygulanmaya çalışıldığı görülür.

Buyse'nin, başta ülkesi Belçika olmak üzere Almanya, Avusturya, Hollanda, Amerika, İngiltere, Türkiye gibi ülkelerde, dönemin önemli eğitim kurumlarını yerinde görmesi, kendisine zengin bir karşılaştırma olanağı sağladı. Buyse, bu deneyimlerini test edeceği, uygulayabileceği ve gözleyebileceği okulların kurulmasında öncü olmasının yanı sıra

öğretmenlik, yöneticilik gibi çeşitli görevlerde bulunmasıyla teori ve pratiğin birleştirildiği özgün okul örneklerinin üretilmesinde etkin rol olan nadir eğitimcilerden biridir.

Cengiz ASLAN

KAYNAKÇA

ASLAN, Cengiz, “Türk Uzmanların Rus Eğitim Sistemi Hakkındaki Raporları”, **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, 15 (26) , 2020, s.4602-4622.

BLONDEL, Georges, “Review (D’où vient la décadence économique de la France? by Baron Charles Mourre; Etude sur les écoles techniques en Allemagne by Omer Buyse; Etude sur l’organisation pédagogique des écoles techniques anglaises by Omer Buyse)”, **Revue d’économie politique**, 14 (7), 1900, p.728-731. <https://www.jstor.org/stable/24677888>.

BUYSE, Omer, **Une Université du Travail**, Paris 1914.

BUYSE, Ome, **Teknik Öğretim Hakkında Rapor**, Maarif Matbaası, İstanbul 1939.

D’HOKER, Marc, **Omer Buyse. Nationaal Biografisch Woordenboek 9**, Paleis der Academiën, Brussel 1981. http://resources.huygens.knaw.nl/retroboeken/nbwv/#page=68&accessor=accessor_index&view=pdfPane&size=1010&source=9.

ERGÜN, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1982.

JOTEYKO, Josefa, **La Science Du Travail et Son Organisation**, Paris 1917.

LALLEMENT, Maurice, “Review (Une université du travail by Omer Buyse)”, **Revue d’économie politique**, 37 (2), 1923, p.347-349. <https://www.jstor.org/stable/24683992>.

ORTAK, Şaban, **Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri**, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2004.

“Review (Méthodes américaines d’éducation générale et technique by Omer Buyse)”, **The School Review**, 18(2), 2010, p.134-136. <https://www.jstor.org/stable/1077016>

28/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/dr-omer-buyse-1865-1945/?pdf=3424> adresinden erişilmiştir